

ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО ЗАСТРАХОВАНЕ И ФИНАНСИ - СОФИЯ

Катедра „Финанси“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационно изследване на тема:

**ФИНАНСОВА БЕЗОПАСНОСТ
В РЕПУБЛИКЕ ПОЛША
(2015-2022)**

**на кандидат за научна степен доктор по икономика по докторска
програма „Финанси и застраховане“ по професионално
направление 3. 8. Икономика**

Докторант:

д-р Йоланта Пуач-Олшевска

ORCID ID: 0000-0002-8034-4502

Web of Science Researcher ID: AFF-6461-2022

София

-2022-

1. ОБОСНОВКА ЗА ИЗБОРА НА ТЕМА

Би могло да се предположи, че да се направи конкретно твърдение и да се докаже неговата справедливост по отношение на правото на сигурност на човека е очевиден въпрос в контекста на същността на това понятие, но всъщност в аксиологичен аспект, като най-висша ценност, то няма еднозначно определение. Многогранността на тълкуването и формулирането на понятието за сигурност от научна гледна точка прави задължителен анализа на това понятие. Въпреки факта, че проблемът за сигурността е постоянно в центъра на вниманието на човек и създадените от него организации, формално той се появява в научната общност едва в началото на 21 век, когато в резултат на извършената работа по систематизиране на научни направления, наред с науката за отбраната, политиката, познанието и социалната комуникация, педагогиката, психологията и социологията, науката за сигурността беше причислена към социалните науки.

Анализът на въпросите за сигурността преди влизането в сила на регламента се обсъждаше във военно-промишления комплекс и други подобни области, разглеждайки този въпрос като отделна наука, изследователските процеси в тази област значително се активираха. Друг важен фактор, предизвикал интерес към разглежданата дисциплина, е повишаването на общественото осъзнаване на същността на сигурността, а оттам и необходимостта от изучаване на нейния предмет, определяне и прогнозиране на нейното развитие във всички сфери на социалния живот на човека. Във връзка с разпространението на сигурността като научна област много университети създадоха факултети, институти, катедри и научни звена по сигурността, на които поради адекватната им насоченост беше възложен пълен или частичен анализ на сигурността. Освен това от

дидактическа и прагматична гледна точка са открити нови области на обучение, чиято основна цел е образованието в областта на сигурността.

Понятието сигурност се дефинира преди всичко в контекста на националната сигурност. Това беше и разбиране за необходимостта да се осигури на гражданите този вид сигурност, което означаваше, че нейното първично и лично измерение постепенно се маргинализира. Има много научни публикации, които анализират проблемите на националната сигурност. По дефиниция това е състояние, което гарантира правилното функциониране на държавата в основните области, които определят нейното развитие, оцеляване и самостоятелност при осъществяване на държавните интереси в конкретна област на сигурност чрез използване на възможности, минимизиране на риск, приемане на предизвикателства и предотвратяване възникването на проблеми, застрашаващи интересите ѝ.

Сигурността е не само състояние на отсъствие на опасност, определеност, намаляване на напрежението или усещане за мир, но и сложен процес, който се трансформира в зависимост от промените в неговите условия. Условията за гарантиране на сигурността са свързани с нейните предизвикателства, благоприятни обстоятелства и заплахи. Въпросът за сигурността няма постоянен характер и подлежи на постоянни модификации, но поради ролята, която играе в живота на всеки субект, независимо от сегашното и бъдещото му положение, тя трябва да бъде трайно приписана му стойност.

В днешно време все по-често се говори, че националната сигурност е област с най-голям спектър от теми. Подобна хипотеза може да е резултат от широк списък с възможни заплахи от вътрешни и външни държавни структури, намеса на държавни и международни субекти, както и естествени процеси и непредвидени събития. Освен това, въпросите за сигурността, повдигнати в аспекта на националната сигурност, се отнасят

до много различни области, като култура, демография, икономика, екология, политически науки, военна дейност и др.

Видът сигурност, който се разглежда в дисертацията е финансовата сигурност на страната. Заплахата за финансовата сигурност на страната е грешната финансова и икономическа политика на страната. Правилно провежданата финансова политика на страната трябва да доведе до използването в правилния момент на такива решения и инструменти, които ще позволят на държавата да получава надеждни финансови потоци. Финансовата сигурност на страната зависи от ефективността и точността на дейностите, извършвани от държавните финансови институции, като Народната банка на Полша, Министъра на финансите, Банковия Гаранционен фонд, Управлението за финансов надзор на Полша или Комитета за финансова стабилност.

Изборът на проблеми, свързани с управлението на финансите в Република Полша за научни изследвания, е продиктуван от дългогодишното сътрудничество на автора на изследването в областта на финансовата сигурност. Този въпрос също се разглежда сравнително рядко в научната литература, което обосновава идеята за задълбочени изследвания в тази област. Когато се разглежда устойчивостта на фискалната система, трябва да се вземе предвид устойчивостта на финансовата система, решенията, взети от лицата, отговорни за провеждането на парично-кредитната и фискална политика, както и институциите за социална защита от гледна точка на влиянието върху баланса в икономиката и, в същото време стабилността на финансовата система.

2. ЦЕЛ НА ДИСЕРТАЦИОННАТА РАБОТА

Основната цел на изследването е да се анализира нивото на финансова сигурност в Полша на фона на бързите икономически промени в страната през 2015-2022 г.

Конкретните цели са, както следва:

- представяне на дискурс за финансова сигурност, желани посоки за развитие и формиране на бъдещи явления в контекста на фискалната, паричната и надзорната политика;
- представяне на същността на финансовата сигурност и нейното ниво в Полша въз основа на различни променливи;
- анализ на влиянието на пандемията върху финансовия риск и действия за ограничаване на системните рискове във финансите на страната;
- характеристики на системата за финансова сигурност и надзор на финансовите инструменти в Полша;
- представяне на дейността на държавните институции в областта на сигурността на финансовия сектор;
- анализ на финансите на Полша след присъединяването ѝ към Европейския съюз и позицията на страната на фона на другите страни от ЕС по избрани показатели.

3. ПРЕДМЕТ И ОБЕМ НА ДИСЕРТАЦИОННАТА РАБОТА

Дисертацията има аналитичен характер и обхваща условията за финансова сигурност в Полша. При анализа на литературата по темата, авторът отбелязва, че би било правилно да се проведе проучване, състоящо се от събиране и разработване на показатели, които влияят на нивото на финансова сигурност в Полша, т.е. търсене и производство, инвестиции, публични финанси, външна търговия, положение на предприятията, както и парично-кредитната политика и пазари на активи. Също така беше

уместно да се събират и обработват данни относно Полша на фона на други държави от ЕС. Данните обхващат обменните курсове на еврото спрямо националните валути, средния обменен курс, вноса, износа, цените на хранителните продукти, заплатите, инфлацията, цените на енергоносителите и пазара на жилища.

Това изследване представлява своеобразно обобщение на финансовото положение на страната през последните седем години, базирано на събрани и систематизирани данни.

4. ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ МЕТОДИ

Изследователските методи, използвани в работата, се основават главно на данни, предоставени от Централното статистическо управление, Управлението за финансов надзор на Полша, Националната банка на Полша и Статистическото управление на Европейския съюз. В дисертационната работа са използвани следните методи на изследване:

1. Сравнителен метод - благодарение на него е извършен сравнителен анализ на Полша на фона на страните от ЕС по отношение на курса на еврото спрямо националните валути, средните обменни курсове, вноса, износа, цените на хранителните продукти, заплатите, инфлацията, цените на енергоносителите, пазара на жилища.
2. Институционален анализ на инструментите за надзор на субектите на финансовия пазар.
3. *Desk research* (анализ на съществуващи данни, вторични изследвания) - изследователски метод, който се състои в събиране, анализ и обработка на данни и информация от съществуващи източници и след това формулиране на изводи въз основа на изследвания проблем. В социалните науки данните,

събрани от изследователи или институции, все повече се използват за изследователски цели, различни от първоначалната цел на събиране на данни. Благодарение на този метод беше анализиран размерът на следните показатели: търсене и производство, инвестиции, публични финанси, външна търговия, финансово състояние на предприятията, както и паричната политика и пазарите на активи през 2012-2022 г. в Полша.

4. Критичен анализ на тематичната литература в широк, междудисциплинарен смисъл. Разработените разпоредби, дефиниции, теоретични положения относно широко разбираната сигурност и особено финансовата сигурност се сблъскаха с конкретни правни норми, които определят дейността на отделните звена в системата за противодействие на заплахите за сигурността.

5. СТРУКТУРА И НАСОЧЕНОСТ НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА РАБОТА

Водеща дисциплина на изследването е науката за националната и финансовата сигурност. Работата е запазена в концептуалната и методологична конвенция на науките за сигурност. Използвана е литературата по темата, а в емпиричната част авторът използва анализ на агрегирани данни от статистиката на Централното статистическо управление, Комисията за финансов надзор, Националната банка на Полша и Статистическото управление на Европейския съюз. Работата е подредена в хронологичен и съдържателен ред, състои се от увод, пет основни раздела и подраздела и заключение.

УВОД

РАЗДЕЛ I

ПОНЯТИЕ И СЪЩНОСТ НА ФИНАНСОВАТА БЕЗОПАСНОСТ

- 1.1. Дефиниция за финансовата сигурност
- 1.2. Типология на заплахите за финансовата сигурност
- 1.3. Ниво на финансова сигурност в Полша
 - 1.3.1. Търсене и производство
 - 1.3.2. Инвестиции
 - 1.3.3. Публични финанси
 - 1.3.4. Международната търговия
 - 1.3.5. Финансово състояние на предприятията
 - 1.3.6. Парично-кредитна политика и пазари на активи
- 1.4. Влияние на пандемията върху финансовите рискове
- 1.5. Действия, ограничаващи системните рискове във финансите на страната

РАЗДЕЛ II

МРЕЖА ЗА ФИНАНСОВА СИГУРНОСТ. НАДЗОР НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В ПОЛША

- 2.1. Национална банка на Полша (цели, задачи, функции, инструменти на централната банка, системен статус, депозитни и кредитни операции, лихвени проценти, задължителни резерви, операции на открития пазар)
- 2.2. Комисия за финансов надзор (конституционен статут на КФН, състав и организация на КФН, задачи на надзора на финансовия пазар, извършван от КФН, обхват на надзора, консолидиран надзор, допълнителен надзор, задачи на КФН, функции, финансиране на КФН)
- 2.3. Министър на финансите
- 2.4. Комитет за финансова стабилност
- 2.5. Банков гаранционен фонд

РАЗДЕЛ III

ДЕЙНОСТ НА ДЪРЖАВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА СИГУРНОСТТА НА ФИНАНСОВИЯ СЕКТОР

- 3.1. Мониторинг и противодействие на заплахите за финансовия пазар

- 3.2. Дейност на Националната банка на Полша
- 3.3. Дейност на Комисията за финансов надзор и нейното Управление
- 3.4. Дейност на министъра на финансите
- 3.5. Сътрудничество на контролираните институции в рамките на Комитета за финансова стабилност

РАЗДЕЛ IV

ДЕЙНОСТ НА КОМИСИЯТА ЗА ФИНАНСОВ НАДЗОР СПРЯМО СУБЕКТИТЕ НА ФИНАНСОВИЯ ПАЗАР

- 4.1. Надзор на банковия пазар
- 4.2. Надзор на застрахователния и пенсионния пазар
- 4.3. Разглеждане на жалби до Управлението на КФН за дейността на поднадзорните лица
- 4.4. Присъединяване към ЕС и полски финанси
- 4.5. Полша на фона на страните от ЕС
 - 4.5.1. Курсове на еврото спрямо националните валути
 - 4.5.2. Средни обменни курсове
 - 4.5.3. Внос
 - 4.5.4. Износ
 - 4.5.5. Цени на хранителните продукти
 - 4.5.6. Размер на заплатата
 - 4.5.7. Инфлация
 - 4.5.8. Цени на енергията
 - 4.5.9. Пазар на жилища

РАЗДЕЛ V

ЗАКОНОДАТЕЛНА ДЕЙНОСТ

- 5. Законодателна дейност
 - 5.1. Изпълнение от министъра на финансите на разпоредбите на директивите на ЕС
 - 5.2. Издаване на решения на Комисията за финансов надзор

5.3. Даване на становища на Комисията за финансов надзор по проекти на правила на ЕС

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

БИБЛИОГРАФИЯ

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ

6. ОПИСАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННАТА РАБОТА

В глава I са представени основните понятия и същността на финансовата сигурност. Представени са дефиниции на сигурността в широк и тесен смисъл и е разяснен терминът „финансова сигурност”. Направена е типология на заплахите за финансовата сигурност. Авторът анализира нивото на финансова сигурност в Полша в области като: търсене и производство, инвестиции, публични финанси, външна търговия, корпоративни финанси, както и парично-кредитната политика и пазарите на активи. Описано е и влиянието на пандемията от коронавирус върху финансовите рискове. Последният въпрос от първа глава са мерките за намаляване на системните рискове във финансите на страната.

Сигурността, като ключова потребност на всеки човек или социална общност, се превръща същевременно във фундаментална потребност на нациите и международните структури, а липсата ѝ води до чувство на опасност и безпокойство. Общата социална концепция за сигурност се отнася до защитата на такива ценности като определеност, съществуване, свобода, стабилност, идентичност (индивидуалност) или гаранция за просперитет.

Възможността за съществуването на човека и функционирането в обществото е пряко свързана с въпроса за сигурността, който е неразделна

част от живота на всеки човек. Независимо дали бариерите и ограниченията, свързани със сигурността, са били забелязвани и регулирани през годините или, напротив, игнорирани, именно тези проблеми са формирали измерението на цивилизационния прогрес. Социалните права, включително неотменимото право на човека на сигурност, са резултат от политически и морални норми, сключени между отделните индивиди, те са показател за компромис, който от своя страна отразява и съставлява същността на развитието на човешката цивилизация.

Поради множеството области на човешкия живот, в които сигурността играе ключова роля, те могат да се разглеждат многостранно, както в тесен, така и в широк контекст. В тесен смисъл това понятие се възприема като способност за преодоляване на неслоди и устояване на заплахи, докато в по-широк смисъл сигурността се изразява в способността за оцеляване и развитие. Многоизмерният характер и множеството критерии за класификация правят изключително трудно идентифицирането на сигурността въз основа на уникална класификация.

При анализа на икономическата сигурност в обективно измерение, става дума за наличие или липса на ресурси, необходими за осигуряване на финансовата сигурност на държавата. Най-важното благо, което позволява удовлетворяване на икономическите нужди на държавата и по този начин правилното изпълнение на основните ѝ функции е наличието на достатъчно финансови ресурси.

Многостранността на понятието за икономическа сигурност на държавата е обусловена от множеството институции, финансови операции, сектори на финансовия пазар, както и отделни клиенти и организации, опериращи на пазарите, засегнати от това състояние. Финансовата сигурност в областта на банковото дело е да се поддържа така нареченият баланс на банката, т.е. активи и пасиви на едно и също ниво.

Нивото на икономическа сигурност зависи от множество негативни и положителни стимули. Сред положителните фактори, разбирани като финансова стабилност, са елементите от така наречената мрежа за финансова сигурност, в която са включени: организации, извършващи надзор на поддържането на подходящото ниво на икономическа защита, икономическа дисциплина, системи за сигурност, системи за външен надзор и одит, като както и осигуряващи защита на потребителите на финансовия пазар.

От практическа гледна точка финансовата сигурност може да се разглежда като съвкупност от интегрирани подсистеми, които характеризират функционирането на отделни сегменти: финансова, инвестиционна, екологична, социална и икономическа политика, които са компоненти на сигурността на държавата.

Сигурността е първична и фундаментална потребност на отделните хора и на цели общества, както и неделим елемент за надлежното функциониране на държавите и международните системи. Тази потребност е обусловена от това, че човек има многоизмерно съзнание, благодарение на което осъзнава съществуването на заплахи и е в състояние да минимизира риска от тяхното възникване.

Заплахата е деструктивно състояние, тя е причина за минимизирането или пълното изчезване на чувството за сигурност, което от своя страна води до нежелани състояния, тъй като всеки субект на сигурността, независимо дали е индивид, общност, организация или природна среда, се характеризира с различна чувствителност и устойчивост към тази заплаха, което може да допринесе за превръщането ѝ в реална вреда.

Финансовата сигурност на Полша се състои от няколко показателя, чиито стойности показват добро или лошо ниво на тази сигурност. Анализирани са следните величини: търсене и производство, инвестиции,

публични финанси, външна търговия, финансовото състояние на предприятията, както и парично-кредитната политика и пазарите на активи. Анализирано е и влиянието на пандемията върху финансовите рискове и действията, които ограничават системните рискове във финансите на страната.

Малко преди и в началото на пандемията от COVID-19 състоянието на полската финансова система беше на добро ниво, без сериозни финансови и макроикономически дисбаланси. Следователно анализираната система като цяло издържа на въздействието на пандемията. Въпреки това, някои кредитни организации преди това имаха по-висок риск и по-слабо осигуряване с капитал, и в текущата пандемична ситуация техните коригиращи действия също бяха затруднени.

Не само банковият сектор се сблъска с много сериозни проблеми, но и неговата регулаторна среда. Банките финансират до голяма степен държавния дълг, като същевременно увеличават бюджетния дефицит. За да продължат банките да играят ролята на икономическа и финансова подкрепа за икономиката, е полезно да се поучим от опита на Западна Европа. След кризата през 2008 г. те продължават да се борят за запазване и обновяване на банките, като се има предвид, че при забавяне на развитието на капиталовите пазари именно банките са основните доставчици на финансови ресурси за икономиката.

Пандемията увеличи кредитния риск и промени характера на риска във финансовата система. Особено в някои пазарни сегменти (жилищни и потребителски кредити) възможността за свръхкредитиране се намали, отстъпвайки място на риска от прекомерно ограничаване на достъпа до кредитиране и негативно въздействие върху реалната икономическа ситуация. От естеството и интензивността на тези катаклизми възникват нови заплахи.

В раздел II е охарактеризирана системата за финансова сигурност и надзор на финансовите инструменти в Полша, представени са целите, задачите и функциите на Националната банка на Полша. Системният статут на Комисията за финансов надзор, съставът и организацията на КФН, целите на надзора на финансовия пазар от КФН, обхватът на надзора, консолидираният надзор, допълнителният надзор, обхватът на надзора, задачите на КФН, функции, както и финансирането на FMSC също са представени. Авторът анализира задачите на министъра на финансите, институциите на Комитета за финансова стабилност и Банковия гаранционен фонд.

Националната банка на Полша е централната банка на Република Полша. Дейността му е регламентирана от Конституцията на Република Полша от 1997 г. НБП е независима от други държавни органи. В съответствие със Стратегията за парично-кредитна политика, прилагана от Съвета за парично-кредитна политика след 2003 г., основната цел на операциите на Националната банка на Полша е да намали инфлацията до 2,5% с допустимо отклонение от +/- 1 процентен пункт и да стабилизира цените. Националната банка на Полша изпълнява следните функции: регулиране на предлагането на налични парични средства в стопанското обръщение и емитирането на пари; държавна банка - за сметка на счетоводството, разплащания по сметките на държавния бюджет. НБП обслужва държавния дълг, както държавния, така и външния; банка на банките - чрез управление на банкови сметки и натрупва задължителните резерви на търговските банки; валутна институция - НБП работи в областта на управлението на валутните резерви; емисионна функция - НБП емитира пари, които са законно платежно средство в Полша.

Комисията за финансов надзор (КФН), съгласно Закона за надзор на финансовия пазар, е органът, отговорен за регулирането и контрола на финансовия пазар. Според Върховния административен съд КФН

изпълнява функцията на централен орган на държавното управление, наричан още "орган, приравнен към органите за държавно управление". КФН, като държавно юридическо лице, отговаря за надзора на финансовия пазар. КНФ, както и други държавни органи от сферата на публичните финанси, въз основа на чл. 11 от Закона за публичните финанси, е бюджетен орган, чиито разходи се финансират от държавния бюджет. Освен това всички приходи, получени от КФН, се превежда директно в държавната сметка.

Министърът на финансите, в частност, отговаря за съставянето, изпълнението и контрола на държавния бюджет. Освен това министърът отговаря за: надзора върху изпълнението на публичните приходи и разходи, като например приходите от данъци; подкрепа на системата за финансиране на местните органи за самоуправление, финансовата сигурност на страната и държавния дълг; трансгранично сътрудничество в областта на финансите, плащанията и кредита; инициране на държавна политика по въпроси, свързани с пазара на ценни книжа; прилагане на митническото и данъчното законодателство; задачи, свързани с обслужване на банки, застрахователни дружества и инвестиционни фондове, както и задачи, свързани с търговия с ценни книжа.

Комитетът за финансова стабилност (КФС) е органът за макропруденциален надзор в Република Полша. Компетенциите на КФС са регламентирани в Закона за макропруденциалния надзор от 5 август 2015 г., влязъл в сила на 1 ноември 2015 г. Съгласно чл. 1 от закона функциите на макропруденциалния надзор включват: идентифициране, оценка и наблюдение на развитието на рисковете във финансовата система и в нейния кръг; намаляване или елиминиране на системния риск чрез използване на подходящи макропруденциални инструменти, укрепване на капацитета на финансовата система за идентифициране на системни рискове.

През 2008 г. Комитетът за финансова стабилност за първи път изигра ролята на платформа за сътрудничество за поддържане на стабилността на полската финансова система. Обаче, след влизането в сила на новаторския Закон за макропруденциалния надзор, мандатът на КФС беше разширен, за да включи възможността за упражняване на макропруденциален надзор. След такава революция КФС играе две важни роли. Това е организация, която формира макропруденциална политика и координира дейностите по управление на кризисни ситуации.

Банковият гаранционен фонд е институцията, която отговаря за управлението на системата за гарантиране на депозитите в Полша. Това е институция, която гарантира връщането на депозити, натрупани в банките на страната, в случай на техен фалит. Паричните средства, натрупани в полските банки, са гарантирани от Банковия гаранционен фонд. Банковият гаранционен фонд предлага и финансова помощ на банки, изправени пред финансови проблеми, както и събиране и анализ на информация за финансовите институции, обхванати от гаранционната система.

Раздел III е посветен на анализа на дейността на държавните институции за гарантиране сигурността на финансовия сектор. Представен е мониторинг и противодействие на заплахите на финансовия пазар. Анализирана е дейността на Националната банка на Полша, Комисията за финансов надзор и нейното Управление, както и на министъра на финансите по отношение на финансовата сигурност. Представено е сътрудничеството на контролираните институции в рамките на Комитета за финансова стабилност.

Сигурността на финансовия пазар може да бъде повлияна както от външни, така и от вътрешни фактори, известни като рискове. Дейността на финансовите институции е изправена пред нарастващ брой нови рискове, от които възникват рискове, като пазарен риск, свързан с финансовата ликвидност или кредитен риск. Всички рискове имат пряко въздействие

върху сигурността на финансовите институции, включително сигурността на техните парични средства, информация, ИТ, банкови операции и финансова ликвидност. Финансовите институции се управляват чрез постоянен мониторинг на възникващи рискове за финансовата сигурност, което им позволява да работят ефективно и гладко, за да осигурят максимална сигурност, което само по себе си е целта на тяхното съществуване, критерий за тяхната оценка и условия за функционирането им.

Бързият технологичен прогрес, процесите на глобализация и дерегулация на финансовия пазар доведоха до това, че публичните финанси се сблъскват с редица заплахи от обкръжаващата среда, като риск от пране на пари, сива зона от неконтролирани транзакции или повишено излагане на финансови кризи. Сигурността на финансовата система се отнася до мерките, предприемани от държавата и финансовите институции за осигуряване на вътрешна сигурност, например чрез вътрешен контрол на банките, вътрешен одит, прилагане на принципите за защита на личните данни и защита на икономическата информация.

Изпълнявайки уставните си задачи за осигуряване стабилността на държавната финансова система, НБП анализира как конюнктурата на финансовите пазари се отразява на финансите на страната. Анализът обхваща текущото идентифициране и оценка на потенциалните рискове за полските банки, както и препоръки и прилагане на превантивни и смекчаващи мерки. От 2001 г. резултатите от извършените анализи са придружени от заключения и препоръки, докладвани на всеки шест месеца в баланса на полската финансова система. В рамките на своя анализ НБП също анкетира банките на тримесечна база, за да разбере условията на кредитните пазари.

Като част от сигурността Комисията за финансов надзор извършва мониторинг на финансовите институции, използвайки надзорен

механизъм, базиран на проучване и оценка на надзорните рискове, известен като BION, при който се съпоставят проверяваните рискове. Картите за класификация на риска за банки и инвестиционни дружества отчитат и риска от пране на пари, което може да доведе до значителни финансови загуби в резултат на съзнателното или несъзнателното участие на служители или клиенти в тази практика.

От името на хазната Министърът на финансите може да оказва помощ на финансовите институции при загуба или заплахата от загуба на платежоспособността им. Министърът на финансите може да задължи КФН да контролира финансовите институции по отношение на спазването от тяхна страна на условията за оказване на подкрепа при заплахата от неплатежоспособност. Програмите за подпомагане, предоставяни от Министерството на финансите на застрашени финансови институции, предвидени в тези закони, са били предмет на шестмесечна нотификация от Европейската комисия. Министърът на финансите е в състояние да предоставя пряка финансова подкрепа на финансови институции в кризисни ситуации, заплашващи с неплатежоспособност.

Комитетът за финансова стабилност работи под ръководството на управителя на Националната банка на Полша и от 15 декември 2015 г. изпълнява задачи в областта на макропруденциалната политика в съответствие със Закона за макропруденциалния надзор на финансовата система и антикризисно управление от 5 август 2015 г. Съгласно макропруденциалната формула Комитетът за финансова стабилност е колективен орган, в който членуват: управителят на НБП, Министерството на финансите, председателят на Комисията за финансов надзор и председателят на УС на Банковия гаранционен фонд.

Раздел IV е теоретичен и емпиричен. В него е представен мониторингът на Комисията за финансов надзор върху банковия пазар, както и върху застрахователния и пенсионния пазар. Предоставена е

информация за процеса на разглеждане на жалби в офиса на Управлението на КФН за дейността на поднадзорните лица. Финансите на Полша също се анализират на фона на други страни от ЕС. Въз основа на наличните данни, авторът представя в описателно-графична форма области на финансите като: курсове на еврото спрямо националните валути, средни валутни курсове; внос; износ; цените на хранителните продукти; работна заплата; инфлация; цени на енергията; жилищен пазар.

Всички данни, представени в анализа, са взети от уебсайта на Статистическото управление на Европейския съюз - *Евростат*. Допълнителни данни, систематизирах ги и ги представих графично. Авторът допълва графичното представяне с анализ на данните, представени в графиките.

Първият анализ е за курса на еврото спрямо националните валути. През 2021 г. поляците плащаха 4,57 злоти за 1 евро, а през март 2022 г. 1 евро струваше 4,67 злоти. В резултат на това полската валута се обезцени с 2,19% спрямо 2021 г. Най-голямото процентно увеличение на обезценяването на злотата спрямо еврото е регистрирано през 2016 г. – увеличение от 4% спрямо 2015 г., докато обратното явление е обезценяването, т.е. укрепването на злотата се наблюдава през 2017 г. – спад от 2% в сравнение с 2016 г. Общо от 2015 г. до март 2022 г. обменният курс на еврото спрямо полската злота се е увеличил с 0,49 злоти, което означава, че полската злота е отслабнала с 11,72% през последните 6 години.

Друг анализ се отнася до средните обменни курсове. Според Евростат средните обменни курсове на страните от ЕС се изразяват в съответствие с индекса NEER (Nominal Effective Exchange rate). NEER изразява средния обменен курс на валута, който като валутен индекс отчита структурата на международните трансфери на дадена страна. Това е индекс на среднопретегления обменен курс на валутата на дадена страна спрямо валутите на нейните търговски партньори. През април 2022 г.

злотата се обезцени значително в сравнение с предходните два месеца. Цените на злотите се колебаеха значително, след като Русия спря доставките на газ за Полша. Разпродажбата на злотата е толкова бърза, че стойността ѝ спрямо основните валути е най-ниската от март 2022 г. По-специално, по време на първата вълна на обезценяване, еврото беше малко над 4,70 злоти, което е най-високият курс за еврото от 29 март. През 2021 г. Полша влезе в топ 5 на страните от ЕС, чиято валута се поддаде на обезценяване, т.е. е отслабена.

През 2021 г. Полша остава на същото място като страните от ЕС по отношение на вноса, заемайки неизменно 7-мо място от 2015 г. насам с резултат от 286 408,6 милиона евро. Стойността на полския внос през 2021 г. се различава от германския внос с еквивалента на 915 034 000 000,00 евро, т.е. със 76,16%.

През 2021 г. позицията на Полша на фона на страните от Европейския съюз в класацията по размер на индекса на износа не се променя, като е на 7-мо място от 2015 г., като през 2021 г. достига експортен резултат от 285 831,5 млн. евро. Стойността на полския износ през 2021 г. се различава от германския с еквивалента на 1 094 219,4 млн. евро, т.е. със 79,29%.

През 2021 г. динамиката на цените на хранителните продукти в страните от ЕС е противоположна спрямо 2020 г. Досегашните позиции на страните от ЕС в класацията на цените на хранителните продукти се промениха не в полза на Полша, която този път беше една от водещите страни с най-скъпи хранителни продукти в Общността. През 2021 г. цените на полските хранителни продукти бяха по-ниски само от българските продукти, които достигнаха нивото на средния показател за цени на храните от 125,38% (с 0,18% по-малко от Полша) и унгарските храни, които достигнаха нивото от 128,83 (с 3,63% повече отколкото в Полша) като най-скъпи в целия ЕС.

През януари 2022 г. минималната работна заплата в страните от ЕС продължи последователно да се повишава. Въпреки общото увеличение на заплатите в страните от ЕС, разликата в месечните плащания в евро между страните от Западна и Източна Европа продължава да се запазва на същото ниво. Въпреки че минималната заплата в Полша се увеличи до 654,79 евро през 2022 г. (повече, отколкото през 2021 г.), Полша все още е далеч от страните от Западна Европа. Между Люксембург, доминиращ в целия ЕС, с брутна месечна минимална работна заплата от 2256,95 евро, и Полша, разликата в заплатата е 1602,16 евро, което е с 19,67 евро повече от предходната година.

През февруари 2022 г. увеличението на цените в Полша възлиза на 8,1%. От гледна точка на индекса Полша е на девето място. В резултат на това нивото на инфлацията в Полша падна от четвърто на девето място. Спадът на инфлацията в Полша през февруари е резултат от въвеждането на антиинфлационния щит. В резултат на това ставките на ДДС бяха намалени, включително 0% за хранителните продукти и газ и 8% за гориво.

През 2022 г. цените на енергията за 1 kWh в целия Европейски съюз са се увеличили значително в сравнение с 2020 г. Най-високата цена в ЕС за 1 kWh енергия тогава е била 0,32 евро (с 0,078 евро повече от 2021 г.), а най-ниската е била 0,10 евро, т.е. с 0,021 евро повече от 2021 г. Страните с най-ниски цени за 1 kWh енергия под 0,15 евро са: България (0,10 евро), Унгария (0,11 евро), Естония (0,13 евро), Хърватска (0,13 евро), Малта (0,13 евро) и Латвия (0,14 евро).). Тази година най-ниската цена на електроенергията в ЕС е регистрирана за България. На свой ред, страните от ЕС с най-високи цени на електроенергията са: Германия (0,32 евро), Дания (0,29 евро), Белгия (0,28 евро), Ирландия (0,26 евро), Испания (0,24 евро), Италия (0,23 евро) , Австрия (0,22 евро), Кипър (0,22 евро) и

Португалия (0,21 евро). Между Полша и Германия имаше разлика от 0,15 евро.

През третото тримесечие на 2021 г. ръстът на цените на жилищата в Европейския съюз се ускори. Средната цена на сделката, регистрирана в ЕС през третото тримесечие на 2021 г., е с 3,1% по-висока отколкото три месеца по-рано. Според Евростат Полша е сред страните, които отбелязват увеличение под средното за ЕС. В сравнение с второто тримесечие на 2021 г. ръстът над река Висла е 2,6%. Увеличението, регистрирано през последните тримесечия, доведе до това, че средната годишна сума, плащана за квадратен метър от апартамент в Чешката Република, се е увеличила с 22% през годината. За целия ЕС увеличението на годишното съотношение е 9,2%. Според Евростат ръст на аналогично ниво е регистриран в Полша (+8,9%).

Последният раздел V е за законодателната дейност. Анализирано е изпълнението на разпоредбите на директивите на ЕС от министъра на финансите, както и издаването на постановления на Комисията за финансов надзор. Представено е и заключението на Комисията за финансов надзор по проектоправила на ЕС.

При трансформирането на директивата държавите-членки на Европейския съюз трябва да се ръководят от принципа на правната определеност и да издадат задължителен за изпълнение национален нормативен акт. В частност, директивите, които трябва да осигурят определени права или да наложат определени задължения в националното законодателство, трябва да бъдат предвидени в националното законодателство чрез императивни разпоредби, т.е. разпоредби, чиято правна сила не може да бъде оспорена. Притежателите на авторски права трябва да знаят правата си и, ако е необходимо, да могат да ги защитят в съда. Когато националните закони и разпоредби, обнародвани в този случай, уреждат съответните права и задължения, тяхното ниво трябва да

съответства на нивото, установено от националното законодателство. Преобразуването на директивите трябва да се осъществява чрез закони и разпоредби, а изборът на нормативен акт зависи главно от системата на правния произход, приета от съответната държава-членка. Министърът на финансите е органът, който отговаря за разработването на нормативни актове за преобразуване на директивите на ЕС в националното законодателство относно функционирането на финансовия пазар.

Правните форми на дейност на КФН включват, в частност, решения, взети в съответствие с чл. 11 от Закона за регулиране на финансовия пазар. Съгласно разпоредбата: „Комисията взема решения в рамките на своята компетентност, включително решения от административен характер и разпоредби, посочени в отделни разпоредби. Решенията на КФН се вземат с явно гласуване с обикновено мнозинство от най-малко четирима от нейните членове, сред които е задължително присъствието на председателя на комисията или заместник-председателя. При равенство на гласовете решаващ е гласът на Председателя на Комисията, а в негово отсъствие - на неговия заместник, който ръководи работата на КФН. Решенията се подписват от председателя на Комисията за финансов надзор или негов заместник.

7. НАУЧЕН ПРИНОС В РАЗВИТИЕТО НА НАУЧНИТЕ ЗНАНИЯ

Финансовата сигурност, представена в дисертационната работа като звено в сигурността на страната, е особено важна от гледна точка на личността. От научна гледна точка сигурността обхваща широк спектър от проблеми, които не могат да бъдат систематизирани детайлно, а нейното гарантиране, както за отделните хора, така и за широката общественост, представлява неоценима стойност. Чувството за сигурност е целта на човешките усилия, стремежи, грижи и желания, като същевременно е най-важната, висша психологическа потребност на всеки човек.

Понятието сигурност се дефинира преди всичко в контекста на националната сигурност. По същия начин има необходимост от предоставяне на гражданите на този вид сигурност, което означава, че нейното първично и лично измерение постепенно се и маргинализира. Има много научни публикации, анализиращи въпросите на националната сигурност, но липсват изследвания, свързани с финансовата сигурност на страната и обществото. Особено важно е да се съберат данни и да се посочат показатели, стойностите на които демонстрират добри или лоши нива на финансова сигурност, като: търсене и производство, инвестиции, публични финанси, външна търговия, финансово състояние на предприятията, както и парично-кредитната политика и пазари на активи. По време на изследването не се откриха собствени изследвания относно финансовото състояние на страната преди и след пандемията от коронавирус.

В представената дисертационна работа е демонстриран цялостен и междудисциплинарен подход към същността на финансовата сигурност. Той съпоставя теоретичните положения (в литературата по този въпрос) с конкретни данни, които определят финансите на страната.

Видът сигурност, който се разглежда в това изследване, е финансовата сигурност на държавата. Заплахата за финансовата сигурност на страната е неправилната финансова и икономическа политика на страната. Правилно провежданата финансова политика на държавата трябва да доведе до използването на навременни решения и инструменти, които ще позволят на държавата да получава надеждни финансови потоци. Финансовата сигурност на държавата зависи от ефективността и точността на дейностите, извършвани от държавните финансови институции, като например: Народната банка на Полша, министърът на финансите, Банковият гаранционен фонд, Управлението на Комисията за финансов надзор или Комитета за финансова стабилност. Всяка от тези институции има различни

роли, които се допълват взаимно и допринасят за сигурността на финансите на страната. Всеки един от посочените органи разполага със съответните инструменти, чрез които осъществява политиката за финансово осигуряване на държавата.

Фактът на членството в Европейския съюз оказва изключително съществено влияние върху финансовата сигурност на Полша, което също е представено подробно в дисертационната работа. Несъмнено присъединяването на Полша към ЕС значително е повлияло върху формирането на финансовата политика на страната. Въпреки това, поради широко разпространеното игнориране от страна на правителството към принципите на ЕС и издадените от него директиви и препоръки, нивото на сигурност на финансите на Полша е отслабено в продължение на много години. При разглеждане на финансовото състояние на Полша на фона на целия ЕС бяха взети предвид следните аспекти:

- Обменни курсове на евро спрямо национални валути,
- Средни обменни курсове,
- Внос,
- Износ,
- Цени на хранителните продукти
- Цени на жилищата,
- Размер на заплатите
- Цени на енергията,
- Годишно ниво на инфлацията.

Финансовата сигурност на Полша през 2022 г. е под въпрос поради отслабването на валутата, ръста на инфлацията, ръста на лихвените проценти, цените на жилищата, рязкото повишаване на цени на хранителните продукти и електроенергията. Освен това Полша все още изостава от водещите страни в ЕС по отношение на нивото на заплатите.

Гражданите на Полша не са в състояние да правят финансови спестявания поради непрекъснато растящите разходи за живот и постоянно растящите лихвени проценти, които според плана на финансовите институции трябваше да коригират ситуацията, но по ирония на съдбата водят в обратната посока . Но в цялата ситуация предимството е, че цените на апартаментите в Полша не са толкова високи в сравнение със страните от ЕС. Следователно, дейностите, извършвани от тези финансови институции, следва да бъдат оценявани отрицателно. Трудно е да се каже дали са били водени от невнимание, недостатъчно разбиране на ситуацията или съвсем съзнателно са действали в ущърб на държавата, за да докажат своето „превъзходство“ спрямо директивите на ЕС.

НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ

Монографии:

- Bezpieczeństwo gospodarcze w Polsce. J. Puacz-Olszewska Rzeszów 2020, ISBN 978-83-7934-401-7
- Prawne uwarunkowania współczesnego bezpieczeństwa. Wybrane zagadnienia. J. Puacz- Olszewska, A. Zagórska, Warszawa 2018 r., ISBN 1 978-83-62751-76-1, str. 244
- Bezpieczeństwo współczesnego państwa na przykładzie Polski. Zarys problematyki. J. Puacz- Olszewska, M. Niewczas, A. Zagórska, Warszawa 2018 r., ISBN 2 978-83-62751-83-9, str. 280.

Под научната редакция на:

- Zagrożenia bezpieczeństwa we współczesnym świecie (red.) I. Oleksiewicz, M. Lorek, J. Puacz-Olszewska, W. Lewicki, Rzeszów 2020, ISBN 978-83-7934-406-2
- Współczesna polityka bezpieczeństwa w Europie Środkowo- Wschodniej, Uwarunkowania-Wyzwania-Zagrożenia (red.) M. Delong, J. Puacz-Olszewska, Rzeszów 2020, ISBN 978-83-7934-397-3

- Współczesne problemy ekonomii, zarządzania i bezpieczeństwa; (red) J. Puacz-Olszewska, T. Olejarz; Oficyna wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej; Rzeszów 2018; ISBN 978-83-7934-185-6

Публикации Scopus:

- Paucz-Olszewska, J. Didenko. I. J., Lyeonov, S., Ostrowska- Dankiewicz, A., & Ciekanowski. Z. (2020) *Social safety and behavioral aspects of populations financial inclusion: A multicountry analysis. Jurnal of International Studies*, 13(2), 347-359. Doi: 10.14254/2071-8330.2020/13-2/23

Публикации в Web of Science:

- Paucz-Olszewska J., Stec S., *The impact of the Covid-19 Pandemic on the Wig-Energy Stock Exchange Index*, Hradec Economic Days vol 12(1), Hradec Kralove, Czech Republic 2022, s. 707-717, ISBN 978-80-743-855-5

Статии в научни списания:

- *Powstanie oraz działalność SdRP i SLD na Podkarpaciu* [w] Studenckie Zeszyty Naukowe UMCS 11/2009, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie- Skłodowskiej w Lublinie, s. 78. Lublin 2009 r. ISSN 1644-3179 15 stron
- *Sojusz Lewicy Demokratycznej w wyborach samorządowych w 2006 roku na Podkarpaciu* [w] *Gmina, powiat, województwo, dekada reformy samorządu terytorialnego*. Wydawnictwo pokonferencyjne Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie, str. 12. Lublin 2009 r. 14 stron.
- *Bezpieczeństwo edukacyjne w Polsce- aspekty prawna*, 2017, Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego, t. 11, z.2., s.138-146, ISBN 1896-8848
- *Bezpieczeństwo i ochrona środowiska naturalnego przy gospodarowaniu odpadami komunalnymi - zasady prawne*. 2017, ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY INFORMATYKI, ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI, t.15, z.2(39), s.110-121 ISBN/ISSN: 1641-9707
- Puacz-Olszewska Jolanta, *Financial security of enterprises from Poland, Germany, and Great Britain*, VUZF Revier, 2021, Bułgaria

Раздели в монографии:

- *Sojusz Lewicy Demokratycznej w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2004 roku na Podkarpaciu* [w] *Decentralizacja i skuteczność rządu w odniesieniu do regionów Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, s. 386-399. 2010 r. 13 stron

- *Sojusz Lewicy Demokratycznej w wyborach parlamentarnych 2007 roku w województwie podkarpackim*, [w:] *Organizacje pozarządowe w systemie polskiej demokracji i polityce społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach, s. 191- 204, Kielce 2010 r. 14 stron.
- Wybory na prezydenta Rzeszowa w 2010 r. [w:] *Prezydenci miast. Analiza rywalizacji w wyborach samorządowych* pod redakcją Ł. Tomczaka. Instytut Politologii i Europeistyki, Uniwersytet Szczeciński. Wydawnictwo MARINA, Wrocław 2012 r., s. 101-116. ISBN 978-83-61872-56-6. Stron 218.
- *Bezpieczeństwo w przestrzeni medialnej- nowe aspekty* [w:] *Bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej im. Bolesława Markowskiego w Kielcach, s. 415. Kielce 2011 r. ISBN 978-83-89274-81-6. 13 stron
- *Strategiczne cele polskiej polityki bezpieczeństwa w okresie rządów koalicji PO i PSL (2008-2015)* [w:] *Si vis pacem, para bellum- dyplomacja czy siła?*, Wydawnictwo Akademia Sztuki Wojennej 2016 r., ISBN 978-83-7523-557-9 15 stron publikacji
- *Polska we wspólnej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej (WPBiO)* [w:] *Strategiczne położenie Polski w Transatlantyckim środowisku bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie, ISBN 978-83-7523-542-5, s. 134-147, 14 stron publikacji
- *Leksykon bezpieczeństwa wybrane pojęcia*, Wydawnictwo Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach 2017r., ISBN 978-83-65139-74-0. 14 stron
- *Polityka Polski wobec Ukrainy* [w:] *Nowoczesne ukraińskie wektory państwowe rozwój i sposoby mobilizacji zasobów*, Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy, ISBN 978-966-916-231-1 6 stron
- *The assessment of the administrative division of the Slovakia Republic and its reforms taking economy and social matters into account* [w:] *Reflections practice on issves of public policy and economic, law and public administration in Slovakia*, Kutna Hora. Czechy 2017 r. ISBN 978-80-7392-8; artykuł w **języku angielskim**; str. 14-23.
- *Bezpieczeństwo gospodarcze- aspekty prawne i międzynarodowe* [w:] *SECURE SLOVAKIA AND EUROPEN UNION*, ISBN 978-80-8185-025-7; str 402-414, Słowacja 2017r.
- *The future of the Czech Republic in the European Union* [w:] *Sustainable Development VIII- Europe in Time of Reforms* ,Czechy 2017 r., ISBN 978-80-7556-021-6; **artykuł w języku angielskim**, str 36-43
- *Współpraca Straży Granicznej i Policji w sytuacjach kryzysowych- aspekty prawne* [w:] *Perspektywa bezpieczeństwa w wymiarze interdyscyplinarnym* (red.) T. W. Konopka, E. Męcina- Bednarek, Kielce 2017r. ISBN 978-83-63981-29-1, s. 211- 222.
- *Cybreterroryzm w Polsce- aspekty prawne*, [w:] *Bezpieczeństwo Państwa w świetle zagrożeń i nowych wyzwań* (red) B. Grenda, A. Mróz- Jagiełło, A. Zagórska 2018

Warszawa, Wydawnictwo Akademia Sztuk Wojennych, s. 137-157 ISBN/ISSN: 978-83-7523-605-7

- *Misje pokojowe z udziałem żołnierzy polskich* [w] Europejskie, krajowe i lokalne aspekty bezpieczeństwa: bezpieczeństwo RP w wymiarze narodowym i międzynarodowym (red.) B. Gręda, A. Mróz- Jagiełło, A. Zagórska 2018, Warszawa: Wydawnictwo Akademia Sztuk Wojennych, s. 137-157 ISBN/ISSN: 978-83-7523-605-7, s. 137-158.
- *Bezpieczeństwo obywateli w kwestii ochrony danych osobowych* [w] Wyzwania bezpieczeństwa w XXI wieku (red.) M. Jurgilewicz, M. Delong, K. Michalski, W. Krztoń, Rzeszów 2020 ISBN 978-83-7934-394-2